

Euripid

Ifigenija među Taurijcima

Preveo i komentare napisao:
Koloman Rac

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

Prvi čin	4
Drugi čin	11
Treći čin	18
Četvrti čin	55
Peti čin	66
Rječnik	74

LICA:

Ifigenija, *Artemidina svećenica*

Orest, *njezin brat*

Pilad, *Orestov prijatelj*

Toant, *kralj Taurijaca*

Pastir

Glasnik

Atena, *božica*

Zbor helenskih djevojaka i žena, *Ifigenijinih dvorkinja*

Narod

Prvi čin

Artemidin hram u Tauridi (Krimu).

Ifigenija

(*pred hramom*)

Na hitru konju stiže Pelop Tantalov
U Pizu¹ i Enòmajevu uze kćer.
Od nje se Atrej rodi a sin Atrejev
Menèlaj je i Agamemnon, od kog ja,
kći kćeri Tindareja, Ifigenija,
potekoh. Uz vir što ga čestim vjetrima,
prevrćuć Crno more, Eurip podiže,
zbog Helene me otac ubi - misli on -
Artèmidi u slavnoj dragi aulidskoj.
Jer grčko brodovlje od lađa tisuću
kralj Agamemnon ondje je sakupio
i htjede da Ahejci Troju osvoje,
lijep lovor-vijenac steknu, ljagu operu
sa Helenina braka, sve Menèlaju
za ljubav. Kad mu vjetri put zatvorili,
žrtvovat htjede. Tad je Kalhant rekao:
"Ti vođo ove naše vojske helenske,
pokrenut nećeš lađe, Agamemnone,
dok kćerku Ifigeniju Artèmidi
ne žrtvuješ, jer božici svjetlonoši²
obeća žrtvu, najljepši plod godine.
U domu tebi Klitemnestra rodi kćer,
dar za me ponajljepši: nju prinesi sad!"
Odisejevo lùkavstvo me odmami
od majke: sa Ahilejem ču vjenčat se,
to rekoše. Kad jadna stigoh Aulidi,
na lomaču me dignu da me žrtvuju.
Al' spasi me Artèmida i koštu
Ahejcima podmetne, svijetlim zrakom me
prenese k Taurijcima, ovdje udomi.
Tu barbarima vlada Toant barbarin
što nogom kao ptica krilom jurit zna

¹ Kod Olimpije u Elidi na zapadu Peloponeza.

² Artemidu su izjednačavali s mjesecom na nebu.

pa zbog brzine nogu dobi ime to.³
U hramu tom me svećenicom učini;
po običaju, koji drag je božici,
tu obred proslavljuju, lijep tek imenom;
o drugom šutim jer se plašim božice.
Po davnom gradskom običaju žrtvujem
Helena svakog koji stigne u naš kraj.
Ja žrtvu pòsvetim, a drugi - strašno je! -
u božičinu će je hramu zaklati.
A prošle noći usnuh san neobičan.
Da srcu lakne, nebu ču ga otkriti.
Iz ove da sam zemlje u snu otišla
u Arg te među djevojkama spavala.
Tad potres strašan u bijeg me je nagnao
i, vani stojeć, vidjeh kako vijenac tad
sa zida pada, čitav srušio se krov
i na tlo ozgo s greda se prevalio.
Tek jedan - učini se meni - osta stup
od očinskoga doma; plava kosa se
sa vrha spusti, glas se ljudski začuje.
A ja na ovaj krvnički sam zanat svoj
sve mislila, poškropila ga⁴ plačući
jer mrijet mu bješe. San ovako tumačim:
Orest je umro, njeg sam posvećivala.
Ta sinovi su svakom domu stupovi
a mrijet je onom koga moja kvasi kap.
Taj san ne mogu s drugima povezati:
kad stradah ja, u Strofija⁵ sin nè bješe.
A sad ču žrtvu izlit bratu svojemu,
dalèka dàlekom, jer drugo ne mogu,
sa dvorkinjama, tim helenskim ženama
što kralj ih meni dade. Ali zašto ih
još nema ovdje? U dom, u hram božičin
sad poći ču jer u njemu je meni stan.

(*Odlazi. Dolaze od mora Orest i Pilad.*)

Orest

Daj gledaj, pazi nije l' gdje na putu tko!

³ Tu se ime Toant izvodi od grč. *thoós*, brz.

⁴ Stup.

⁵ Fočanin Strofije primio je malog Oresta.

Pilad

Pa gledam, motrim, pogledom se osvrćem.

Orest

Zar božice je, misliš, hram to, Pilade,
iz Arga kamo mi na lađi podosmo?

Pilad

Ja mislim, Oreste; i ti bi trebao.

Orest

I to žrtvènik s kojeg teče grčka krv?

Pilad

Od krvi barem sav mu se crvèni rub.

Orest

Pod samom strehom vidiš li gdje visi pljen?

Pilad

Trofeji to su s ubijenih stranaca.

Orest

Al' okom kružit, dobro pazit treba sad.
O Febe, kamo si me opet zapleo
u mrežu, otkad oca svog osvetih krv
i majku ubih? Stalno me Erinije
na bijegu gone od mog doma dàleko.
Pa bježeć mnogo svijetom prebijah se svud
i dođoh pitat tebe kako našo bih
kraj ludoj skitnji i tim svojim patnjama
što prepatih dok lutah po Heladi svoj.

Ti reče nek u zemlju pođem taurijsku,
Artèmide gdje sestre⁶ stoji žrtvenik;
kip božičin nek' otmem o kom kaže svijet
u ovaj da je s neba nekoć pao hram.
Kad otmem ga na sreću ili prijevaru
i pogibli izmakinem, neka predam ga
Atenjanima; dalje ništa nè otkri.
Tek tad od muka da ču ja počinuti.
Riječ tvoja skloni me te dodođoh ovamo
u nepoznati, divlji kraj. Al' Pilade,
sad tebe pitam - ti si moj u muci drug -
što činit nam je? Ti su zidi visoki
unaokolo; hoćemo l' se ljestvama
mi popet a da nitko nas ne opazi?
Il' motkama da zasun mjeden skinuvši -
al' znamo l' o tom što? Ta uhvate li nas
gdje vrata otvaramo, ući hoćemo,
smrt čeka nas. Stog prije nego umremo,
daj bježmo k lađi što nas amo dòvezе.

Pilad

Sramota nam je bježat, nismo navikli,
nit božje smijemo mi prezret proroštvo.
Zaklonimo se nekamo i sakrijmo
u pećinama što ih vlaži crni val
dalèko da nam čamac⁷ tko ne opazi
i kralju kaže te nas silom uhvate.
A kad se mrkle noći oko rasklopi,
tad smjelo tesani iz hrama božji kip
iznesimo koristeći se lukavstvom.
Daj gledaj može l' tijelo provući se gdje
kroz stupiće.⁸ Jer mučna posla junak se
vijek laća, kukavica izbjegava sve.
Prevalismo li zato lađom tolik put
sa cilja da se natrag kući vratimo?

Orest

Te dobre riječi slušat treba. Pođimo
gdje pogledu im skriti ćemo uteći.

⁶ Artemida je sestra Feba Apolona.

⁷ Lađu su ostavili na pučini, a čamcem su se dovezli do obale.

⁸ Misli triglife, ukrasne stupiće na vijencu hrama.

Jer neće biti tome nikad krivac bog
ne ispuni l' se proroštvo. Hajd' smjelo sad!
Trud ne smije mladiću biti izgovor.

(*Odlaze. Izlazi zbor.*)

Zbor

Sad šutite,
stanari Crnog mora,
dviju stijena što se sudaraju!⁹
O, kćerko Lete,
ti, lovice gorska,
do dvora, stupa, hrama,
do vijenca¹⁰ zlatna kročim
ja, ključarice svete
sveta službenica;
Heladu s konjima krasnim,
kule, zidove, drveće, pašnjake,
Eurotu divnu ostavih,
krov doma očinskog.

(*Ifigeniji koja je izišla*)

Došla sam. Što je? Što te mori?
Što me hramu zovnu, zovnu,
kćeri kralja što pod Troju
kulama dođe veslom slavnim -
tisuću lađa, bezbroj četa
s Atridima bijaše slavnim.

Ifigenija

Jao, službenice,
kako plač me suzni
i tužne pjesme vapaj mori -
bez lire jadikovka!
Ah, tugo moja crna
što s nevolje me snađe
gdje brata svoga mrtva oplakujem:
takvu u snu sliku obnoć vidjeh,
koja iščeznu s mrakom!
Nema mene, nema!

⁹ Simplegade koje su, sudarajući se, drobile lađe koje su pokušavale proći između njih.

¹⁰ Zidni vijenac, atula.

Nesta doma očinskoga!
Jao, sav rod ode!
Joj, joj, jadi argivski!
Jao, jao, sudbo huda
što brata jedinog mi ote
i u Had posla! Žrtvu izliti mu
sad se spremam, za dušu ču
vrčem kvasit koru zemlji,
lijevat mljeku gorskikh krava,
kap Bakhova napitka
i smedih pčela trud;
taj se melem mrtvima lije.
Posudu podaj, suho zlato!
Daj za Had mi pruži žrtvu!
Oj, cvijete Agamemnonov pod zemljom,
ko mrtvu tebi ovo šaljem evo
pa primi! Plavom kosom kititi,
natapat suzom grob ti neću;
daleko od tvog i svog doma
ja se preselih: ondje misle
da jadna umrijeh od noža.

Zbor

Pjesmu, odjek pjesme, napjev
azijski ču tebi, gospo,
pjevom barbarskim pjevati,
jadikovku u boli
što je Had bez peana mrtvim
glasom pjevom svojim pjeva.
Sjaj žezla - jao meni! - ugasnuo je
u Atrejevu domu.
Jao, krove očinski!
Vlast i sreća kojeg će kralja
u Argu dopasti?
Jad za jadom sve dolijeće,
kruži s konjima krilatima.
S puta svoga Sunce
maknu sveto oko zrake.¹¹

¹¹ Braća Atrej i Tijest otimali su se o prijestolje pa se dogovore da će božansko znamenje odrediti kome pripada kruna. U stadu Atrejevu izlegne se zlatoruno janje, ali Tijest zavede bratovu ženu i ona njemu dade janje. Atrej utopi ženu, a bratu zakolje malu djecu, ispeče ih i njima pogosti brata koji nije znao što jede. Od užasa Sunce napusti svoj normalni put nebom i pobiježe natrag na istok. Kasnije je Tijestov sin zaveo ženu Atrejeva sina Agamemnona i umorio ga, a Agamemnonov sin Orest osvetio je oca na majci i stricu.

I uz druge druga u kuću tuga
zbog janjeta zlatnog navalni vama.
Krv za krvlju i za jadima jadi.
Otad kazna hoda dvorom
starih palih Tantalida,¹²
neumorno na njih sve se
zloduh obara.

Ifigenija

Usud mi je od početka,
od kobne svadbe materine,
i od one noći hudi
kad kod poroda isprele su
Parke mladost gorku
meni, braka cvijetu prvom
što ga Lede kćerkajadna
žrtvom na sramotu ocu
za užasno klanje rodi
i othrani - nju ko zavjet sveti
povezli su konji, kola
Aulidi na pjesak, na žal,
ko nevjestu - jao! - bijednu
Nerejkinu - joj! joj! - sinu.
Ko negostoljubna mora gošća
sad u domu divljem živim
bez muža, djece, doma, dragih,
a Heleni snubili me!
Heru ne slavi mi pjesma,
uz stan, uz pjev slatki čunkom
atičke Atene sliku
ni Titana ne tkam više:
tužnom bijedom tuđinaca,
krvlju kvasim žrtvenike;
bolni jauk, plač odzvanja,
s oka bolna suza kaplje.
Al' ih sada smetnuh s uma:
brata plačem što u Argu
smrt ga svlada. Kad se rastah,
dojenče još, crvić, cvijetak
na prsimu, ruci majke
bješe Arga kralj, moj Orest.

(Dolazi pastir.)

¹² Atrej i Tijest bili su sinovi Tantalova sina Pelopa, a Orest i Ifigenija su djeca Atrejeva sina Agamemnona.

Drugi čin

Zbor(ovođa)

Al' vidim kako s morskog žala dolazi
taj pastir: nešto novo javit će ti on.

Pastir

Agamèmnona oj kćeri i Klitèmnestre,
od mene sada nove glase slušaj, čuj!

Ifigenija

A što me to iz tuge strahom budi sad?

Pastir

Izmaknuvši na brodu Simplegadama,
baš stigoše na obalu mladića dva;
Artèmidi će mila žrtva klanica
mladići biti. Svetu vodu nećeš li
i posvećenje pripraviti im brzo sad?

Ifigenija

Odakle su? I kakva im je odjeća?

Pastir

Heleni su, a drugo ne znam reći ti.

Ifigenija

A ne ču li im ime da znaš kazati?

Pastir

Piladom jedan drugog je nazivao.

Ifigenija

A kako ime tuđincu je drugome?

Pastir

To nitko ne zna jer ga nismo doznali.

Ifigenija

Gdje spaziste ih, stigoste, uloviste?

Pastir

Na kraju žala mora negostoljubnog.

Ifigenija

Pa što će more, obala pastirima?

Pastir

Mi stoku pošli smo na more oprati.

Ifigenija

Ponovi opet: gdje ih ono zgrabiste?
Na koji način? To bih htjela sazнати.
Jer davno već je što mlaz krvi helenske
žrtvěnik ne omásti našoj božici.

Pastir

Kad k moru, što kroz Simplegade navire,
mi stoku svoju s paše šumske nagnasmo,

tu bješe usjek od udara valovlja,
hrid šuplja, zaklon lovca puža grimiznog.¹³
Tad jedan od nas od pastira ugleda
mladića dva i putem natrag pohita
na prstima po svome tragu uzmičuć,
te reče: "Vidite li? Neki bogovi
tu sjede." Jedan od nas, čovjek pobožan,
kad vidje, ruke digne, stane molit se:
"Oj, sine Leukotejin, lađa čūvaru,
milostiv budi, gospode Palémone,¹⁴
il' vi na žalu sjedite, Diòskuri,
il' dike Nereja, što plemeniti zbor
pedeset nimfa Nereida porodi!"
A drugi, drznik kruta srca, molitvi
naruga se: "To brodolomci sjeli su
u usjek običaja našeg bojeć se
jer čuli su da žrtvujemo tudićince."
I nas većini njegova se svidje riječ.
Uloviti smo htjeli žrtvu božici,
kad jedan od njih iskoči iz usjeka
i stane, glavom gore-dolje tresući,
uzdisat, stenjat; ruke, prsti dršću mu
i sve mahnita vičuć kao lovac baš:
"A vidiš li je, Pilade? Zar nè vidiš
tu zmiju hadsku kako ubit želi me
i na me sikću guje joj iz čeljusti?
Gle, ona vatru i krv bljuje, krilima
na halji vesla, majku moju donosi
u naruču da smrti me tim bremenom.
Joj, ubit će me! Kud éu?" Nigdje strašilu
ni traga ne bje, već mukanje teladi
i lavež pasa čuo je ko glasove
i mislio da riču to Erinije.
A mi se, ko da smrt nas vreba, stisnusmo
bez glasa sjedeć; on pak rukom trgne mač
i među junad se zaleti kao lav
pa gvožđem mlati leđa i po rebrima:
Erinije da tjera, misli, od sebe.

¹³ Grimizna se boja dobivala od nekog puža.

¹⁴ Beotskom kralju Atamantu rodila je žena Nefela ("Oblakinja") Friksa i Helu. Pred proganjanjem njegove druge žene Ine, koja ih je htjela žrtvovati, oni pobegnu na zlatorunom krilatom ovnu u Kolhidu, ali putem Hela padne u more koje je po njoj bilo nazvano Helino more ili Helespont. Friks stigne u Kolhidu na Crnom moru i ondje žrtvuje Zeusu ovna. Po njegovo su runo kasnije pošli Jason i Argonauti. Bogovi za kaznu udare Atamanta ludilom i u strahu pred njim Ina se bací u more skupa sa sinom Melikertom (drugog joj je sina Learha poludjeli Atamant ubio), a bogovi ih pretvore u morska božanstva Leukoteju i Palemona.

I krvavom se pjenom more osulo.
Kad vidje kako stado pada gnući,
svak svog se hitro stane laćat oružja,
u trublju puše i na okup zove puk:
jer mislili smo da za bôj s mladićima
tuđincima smo mi pastiri preslabi.
I začas sva se sila naših sakupi;
no stranac klonu kad ga minu mahnitost,
dok pjena mu se bradom cijedila. Pa čim
u zgodan čas gdje pada vidjesmo, tad svak
navali gađat. Onaj drugi stranac mu
sve briše pjenu, oko njega trudi se
i plaštom krasna tkanja tijelo pôkriva,
od hitaca ga štiti što ga gađahu
i s ljubavlju on druga svoga njeguje.
Tad prvi se osvijésti, skoči, digne se,
neprijatéљa brojnih vidi navalu
i pogibao da se njima primakla.
Zajaukne. A mi udrismo ga kàmenjem
zasipat, svaki s druge strane napada.
Tad njegov grozni poklič čusmo: "Pilade,
sad mrijet je nama; ali daj da junački
mi izginemo! Za mnom! Rukom trgni mač!"
Čim bljesak mača ugledasmo njegova,
mi pobjegosmo u šume, kamènjare.
No dok su jedne gonili, tad drugi ih
pogađahu; kad na njih krenu, kàmenje
tad opet baca tko uzmaknu maločas.
Al' začudo, od naših ruku stotinu
nijedna žrtve božićine nè zgodi.
I jedva svladasmo ih, al' ne hrabrošću
već opkoljavanjem, te izbismo im tad
iz ruku mač kaménjem, te na zemlju im
od truda klonu koljeno. Do kralja ih
odvèdosmo a on ih tebi poslao
da pòškropiš ih i za žrtvu posvetiš.
A želja mu je da ti takvi uvijek
ko žrtva dolaze, jer takvih ljudi smrt
naplatit će Heladi prolivenu krv
i kaznit je zbog tvoje žrtve aulidske.

Zbor(ovođa)

O njemu čudo pričaš, tko god bio on
što iz Heláde stiže morem olujnim.

Ifigenija

No dobro. A ti hajd' dovedi strance te!
Što posao je naš, izvršit ćemo mi.
O jadno srce, dosad blago uvijek
i prema strancu svakome milostivo,
za svoj si narod suzu proljevalo
kad neki Helen tebi ruk'u dopade.
A sada zbog sna od kog sva sam premrla,
jer Orest, mislim, sunca više nè gleda,
baš kruta bit ću vama koji dođete.
A to je, drage, istina, iskúsih je:
u duši sretnijima nikad nesretnik,
jer nevolja ga muči, neće biti sklon.
Al' još od Zeusa nije vjetar stigao
ni brôd što propast bi mi moju, Hélenu,
kroz hridi Simplegade amo dovezo
i s njom Melénaja, da im se òsvetim
i ovom Àulidom za onu ùzvratim,
ko junicu kad Grci htjeli su me klat
a žrec im bio moj je otac rođeni!
Joj meni! Jada neću tog zaboravit
koliko puta ruke pružih k bradi mu
i roditelju ovih oko koljena.
Ovako rekoh: "Oče, ti mi vjenčan dan
baš ružan evo spremаш: mati moja sad,
dok ubijaš me, s Argivkama pjeva mi
svadbenu pjesmu, od svirala jeći dom.
A ovdje ja od tebe gubim život svoj!
Had bješe moj Ahilej, ne sin Pelejev,
za muža koga si mi ti namijenio,
podmuklo me na krvav pir domamivši."
Na licu bila mi je tanka koprena;
ne uzeħ malog brata svog u naručje
što umrije sad, nit' sestru¹⁵ sam poljubila
od stida:¹⁶ ù dom mislila sam Pelejev
da idem; mnogi za kasnije zagrljav
odgodila sam kao da ću opet doć
u Árg! O jadan, ako si mrtav, Oreste!
Kakav si očev sjaj i moć izgubio!
Al' s božičinom nè slažem se odredbom
kad od svog žrtvenika onog odbija
tko ubio je ili leš je taknuo
il' porodilju, jer je, kaže, nečist sad -

¹⁵ Elektru.

¹⁶ Da je poljubi, morala bi otkriti lice.

a sama ūživa u ljudskim žrtvama!
Ej, Leto,¹⁷ nikada da nisi rodila
neznanja takva! Vjerovati nè mogu
kod Tantala da bozi su se gostili
i da je meso sina bilo im u slâst.¹⁸
Da, narod ovdje, jer su ljudski krvnici,
taj grijeh, mislim, na božanstvo svaljuje.
Jer držim da nijedan nije zao bog.

Zbor

Modrikasti, modrikasti uski putovi morski,
kuda iz Arga obadom tjerana Ija
k valima tim negostoljubivim stiže,
do azijskih krajeva
doluta iz Europe!
A tko su stranci? S vode krasne, trstikom obrasle,
s Eurote zar su?¹⁹
Ili s vrela svete Dirke?²⁰
Sad stigli su, stigli u divlju zemlju gdje djevici
božici vidi kako
žrtvenike, oko hrama stupove
krv ljudska natapa.
Bučnim jelovim veslima, pljuskajuć na obje strane,
doploviše li preko morskih vala
s brodom, vozilom što ga jedrom vjetar goni?
Pa zar za zlatom gramze,
dom bogatiti želes,
jer slatka nada, propast biću ljudskome,
zasititi se ne da?
Hrpu blaga voze sebi,
a valima se, gradovima barbarškim u misli ludoj
skitaju oni.
Kome srce ne haje za blago,
njemu ono samo priđe.

¹⁷ Zeusu je rodila Apolona i Artemidu.

¹⁸ Da iskuša sveznanje bogova, Tantal, njihov obijesni ljubimac, zakla vlastitog sina Pelopa (oca Atrejeva i Tijestova) i ispečeno iznese ga pred bogove. Svi odmah spoznaše prijevaru, samo je Demetra, zamišljena zbog otete kćeri Perzefone, počela jesti. Zeus oživi Pelopa i bjelokošću mu nadomjesti pojedeno pleće, a Tantala kazni u Tartaru teškim mukama.

¹⁹ Na rijeći Euroti ležala je Sparta.

²⁰ Dirka je bila vrelo nedaleko od Tebe u Beotiji. Nazvano je po opakoj ženi beotskog kralja Lika, koja je naumila okrutno usmrtili svoju suparnicu Antiopu, ali je sama zaglavila od ruke Antiopi-nih sinova; po jednoj je verziji bačena u vrelo, a po drugoj su je konji povlačili dok nije izdahnula.

Kako hridima,²¹ kroz dva treska,
kako žalom Finejevim²²
besanim²³ su prošli,
po hitali hrlo uz obalu morsku,
burnim morem Amfitrite,²⁴
gdje pedeset djeva nimfi
Nereida, kolo
ukrug plešući, pjeva?
A vjetar je naduo jedra,
na krmi kormilo lađe
mičući se škripi;
Juga dah je tjera
ili Zefir, blagi vjetar,
u krajeve roda ptičjeg pune,
bijelom žalu gdje Ahilej
igre je proslavio
na pučini divljoj.²⁵
Oh, po želji gospe moje²⁶
da Helena, Lede čedo,
srećom kojom dođe
iz grada Troje, da joj njenu kosu
smrtna kaplja rosi,
gospe ruka grlo siječe
i da, tako umirući,
kaznu za grijeh trpi!²⁷
Najdraži bi glas nam bio
da iz Helade sada
neki brodar stigne,
kukavnog me ropstva moga,
sve nevolje ove riješi.
Barem u snu da mi se je vinuti
domu, gradu očinskome,
i slatke se pjesme naužiti,
radosti svih sretnika!

(Dolaze Ifigenija, Orest i Pilad.)

²¹ To su opet Simplegade (v. bilj. 9).

²² Finej, trački kralj, koga su bogovi kaznili sljepilom, a grabljive su mu ptice Harpije otimale svu hranu sve dok ih ne pobiše njegovi unuci koji su sudjelovali u pohodu Argonauta.

²³ Besanim zato što se od stalne buke što su je proizvodile Simplegade svojim sudaranjem nije moglo spavati. Po drugima, nesanicu su izazivale Harpije.

²⁴ Amfitrita je morska božica, žena Posejdona.

²⁵ Za trojanskog je rata Ahilej svojim lađama prodrio u Crno more i svečanim igrama proslavio svoj uspjeh.

²⁶ Ifigenije.

²⁷ Helena je kriva za Trojanski rat zbog preljuba s Parisom.

Treći čin

Zbor(ovođa)

Al' dvojice eno! Konopi ruke,
gle!, skupa im vežu - nova je žrtva
to božici sada. Šutite, drage!
Već helenske evo klanice kroče
i dolaze blizu ovome hramu.
A lažna nam nije dojavio glasa
taj domaći pastir.
Oj, gospo časna, ako tebi po volji
grad prinosi ovo, daj primi te žrtve
što običaj tu ih žrtvuje u nas,
a helenski svijet ih bezbožnima drži.

Ifigenija

Ali neka!
Da božice se služba vrši, prvo to
gledati moram. Odvežite ruke strancima,
ko žrtva sveta neka nisu svezani!
Pa u hram pošav, ondje sve priredite
za zgodu što sad traži stari običaj.

(Sluge odlaze.)

Oh!
A tko je mati vaša, tko li otac vaš,
tko sestra ako li je možda imate?
Jer vas će, dva mladića, sad izgubiti,
bez braće biti. Tko zna da će udes mu
bit takav? Sve se, što god bozi odrede,
u tami šulja a zla nitko nè vidi:
ta usud mrakom vodi, ne da gledati.
Pa otkud dođoste mi, jadni tuđinci?
Vi dugim putem dojedriste u taj kraj
da vječno u tuđini dolje²⁸ ležite.

²⁸ U Hadu, podzemlju.

Orest

Što tužiš ovo? Jadima nas budućim
žalostit, ženo, tko god bila, nemoj sad!
Da mudar nije, držim, onaj kom je mrijet,
a jaukom želi zatomiti smrtni strah,
nit' ako Had je blizu, a on nariče
na spâs bez nade; taj od jedne nesreće
dvije radi: prijekor da je lud sramoti ga,
a ipak mre. Sudbini nam pokorit se.
Stog nas ne žali! Ta mi dobro poznamo
te žrtve vaše što se ovdje žrtvuju.

Ifigenija

A koji od vas Pilad je po imenu?
To prije svega sad bih doznat željela.

Orest

(Pokazuje na Pilada.)
Taj, - ako ti je neka radost saznati.

Ifigenija

A kojeg grada helenskog ste građani?

Orest

Pa koja ti je, ženo, korist znati to?

Ifigenija

Od jedne majke jeste l' možda sinovi?

Orest

Po ljubavi smo, ne po rodu braća mi.

Ifigenija

A koje tebi ime otac nadjenu?

Orest

Po pravom²⁹ bi se zvat trebali "nesretni".

Ifigenija

To nè pitam te; sùdbini prepusti to!

Orest

Bez imena umrijev, neću predmet smijeha bit.

Ifigenija

A što mi kratiš to? Il' tako ohol si?

Orest

Ta žrtvovat ćeš tijelo moje, ime ne.

Ifigenija

Pa zar ni grada nećeš kazat otkud si?

Orest

To besmisleno je kad moram umrijeti.

Ifigenija

A što te prijeći da mi tu ljubav iskažeš?

Orest

Ko domovinom Argom slavnim dičim se.

²⁹ Tj. imenu.

Ifigenija

Odande, bogova ti, zar si doista?

Orest

Da, iz Mikene, grada nekoć sretnoga.

Ifigenija

Bjegunac zar? Il' druga tebe goni kob?

Orest

Na neki način prognan: s voljom a i ne.

Ifigenija

Pa nećeš li mi reći što bih htjela čut?

Orest

Al' to se jako malo tiče jada mog.

Ifigenija

Iz Arga baš po želji si mi došao.

Orest

Ne sebi; da li tebi, sama prösudi.

Ifigenija

Za Troju valjda znaš o kojoj zbori svijet.

Orest

Oh, nikad da, ni u snu, ne čuh ja za nju!

Ifigenija

Od mača kažu da je pala, iščezla.

Orest

Da, tako je, vi živu čuste istinu.

Ifigenija

Menélaju da l' vratila se Hélena?

Orest

Od mojih jednoma u zao stiže čas.

Ifigenija

A gdje je? Nešto kriva je i jadu mom.

Orest

Sa prvim mužem sad u Sparti boravi.

Ifigenija

Helenima mrska, ne tek meni jedinoj!

Orest

Pa i ja sudbu njenu malo osjetih.

Ifigenija

Ahejci vratili se, kako kruži glas?

Orest

Oh, kako jednom riječi sve me pitaš ti!

Ifigenija

Još pred smrt tvoju to bih rado doznaš.

Orest

Pa pitaj kad te volja. Sve će kazati.

Ifigenija

Iz Troje vrati li se neki Kalhant, vrač?

Orest

Ne, pogibe; Mikenom taj se širi glas.

Ifigenija

O časna,³⁰ s pravom! A Odisej Laertov?

Orest

Još ne vrati se kući, al' je, kažu, živ.

Ifigenija

Pa propao! Nikad doma svoga video!

Orest

Ne proklinji ga: svaki njega mori jad.

Ifigenija

A Nereide Tetide još živ je sin?³¹

³⁰ Obraća se Artemidi.

³¹ Ahilej.

Orest

Ne, nije, uzalud mu svadba aulidska.

Ifigenija

Prijevarna: znaju oni koji stradaše.

Orest

A tko si? Dobro pitaš o Heladi sve.

Ifigenija

Odande sam, al' još ko dijete otiđoh.

Orest

Tad s pravom, ženo, želiš o njoj znati sve.

Ifigenija

A što je s vođom koga sretnim zove svijet?

Orest

Tko? Onaj koga znadem sretan nè bješe.

Ifigenija

Kralj neki, Agamèmnon, a sin Atrejev.

Orest

Pa ne znam; pusti, ženo, sad taj razgovor!

Ifigenija

Ne, bogova ti, reci da se radujem!

Orest

On umrije jadan, ali ne poginu sâm.

Ifigenija

Zar umrije? Kojom nesrećom? O, jadna ja!

Orest

A što to jaučeš? Zar je tebi kakav rod?

Ifigenija

Zbog sjaja jaučem stare sreće njegove.

Orest

Od žene pade: strašno ona ubi ga.

Ifigenija

O jadni ubojica i ubijeni!

Orest

Daj stani, nemoj više dalje pitati.

Ifigenija

Još jedno: je li živa žena jadnika?

Orest

Ne, nije. Sin je rođeni pogubio.

Ifigenija

Oj, dome smućeni! Što htjede postići?

Orest

Osvetiti je htio mrtvog oca krv.

Ifigenija

Jao!
Zle l' pravde, kako pravično izvršene!

Orest

Al' bio i prav, bogovi ne praštaju.

Ifigenija

Da l' osta druge djece Agamemnonu?

Orest

Da, ostala je djevojka još Elektra.

Ifigenija

A priča li se što o kćeri ubitoj?

Orest

Ne, ništa osim: umrije, sunce nè gleda.

Ifigenija

O, jadna ona, a i otac, krvnik njen.

Orest

Zloj ženi zaglavi za ljubav nemilu.

Ifigenija

Da l' mrtva oca sin u Argu živi sad?

Orest

On živi, bijedan, nigdje ko i posvuda.

Ifigenija

Sni lažni, bjež'te! Nè vrijedite ništa baš.

Orest

Ni bozi koje mudrima nazivamo
ne lažu manje nego snovi krilati.
U božjim i u ljudskim stvarima
svud zbrka vlada. Jedno tek ču žaliti
kad razumni zbog vjere riječi proročkoj
nastrada - kako, znaju oni iskusni.

Zbor

Joj, joj! A ja i roditelji moji - što?
Da l' živi su? Il' nisu? Tko će kazati?

Ifigenija

No čujte! Dođoh baš na neku misao
te vama ču i sebi bit od koristi.
I ponajviše sve se dobro svršit zna
kad svima jedna ista stvar se dopadne.

(*Orestu*)

Pa bi li, spasem li te, htio poći ti
u Čar te mojim dragim nešto javiti
i odnijet pismo sužanj što napisa ga
požaliv me jer zna da život izgubi
ne rukom mojom nego po tom zakonu
što pravednim ga smatra božica?
Jer nisam nikog imala ko glasnika
u Čar da spesen pođe, moj ponese list
i nekome od mojih dragih preda ga.
A ti se meni neplemenit nè činiš,
Mikenu znaš i ljude što ih želim ja:
stog spasi se i kao plaću nemalu
za pismo lako primi sada život svoj!
A taj, kad tako silom hoće država,
bez tebe neka bude žrtva božici.

Orest

Ti dobro reče osim jednog, tuđinko!
Jer on da gine to je meni teška bol.
Kormilar ja sam koji vozi nesreću,
a on tek sa mnom plovi porad jada mog.
Stog ne bi bilo pravo, smrću njegovom,
ugodiv tebi, sam se spasit nevolje.
Ovako nek' je: njemu pismo daj, u Årg
on odnijet će ga, dobro sve obaviti.
A tko god želi, mene neka ubije.
Sramota je kad u zlo druga uvališ
da sam se spasiš. Ali to je prijatelj
kom želim život ko i sebi samome.

Ifigenija

O dušo rajska, plemenita roda si
ti izdanak i drugima si pravi drug.
A takav nek' mi je od braće onaj brat
što meni osta! Ni ja, stranci, nisam baš
bez brata, samo što ga okom ne gledam.
Al' kad je tebe tako volja, njega ču
ja s pismom tamo poslat, a ti umrijet ćeš:
duboka tebe ljubav s njim povezuje.

Orest

A tko će žrtvovat me, grozan vršit čin?

Ifigenija

Ja: službu tu nametnula mi božica.

Orest

Baš nezavidnu, djevo, lijepu nimalo.

Ifigenija

Pod prisilom sam, moram se pokoriti.

Orest

Zar ti ćeš, žena, mačem klati muževe?

Ifigenija

Ne: tvoju kosu svetom vodom prskat ću.

Orest

Ubijat tko će, ako smijem pitati?

Ifigenija

U hramu tom su kojima je briga to.

Orest

A kakav će me primit grob kad izdahnem?

Ifigenija

Unutra sveti plam i spilje mračni jaz.

Orest

Jao!
Kad ruka bi me sestrina sahranila!

Ifigenija

Eh puste l' želje,jadni,tko god bio ti!
Daleko živi ona od tog divljeg tla.
No ipak,kad već ti si rodom Argivac,
uskratiti ti neću što se može dat.
U tvoj ću grob položit mnogo nakita
i žutim uljem tijelo ti namazati
pa cvjetna soka smeđe gorske pčelice
na lomaču ću tvoju tebi izliti.
Sad idem i iz stana božićina ću
list donijet:al' se nemoj na me ljutiti!
Vi, sluge, čuvajte ih, al' bez konopa!

A možda glas ču nenađani nekom svom,
Kog volim najviše, u Arg ja poslati
i pismo će mu radoš javit sigurnu
da živa je ta koju smatra umrlom.

(*Odlazi u hram.*)

Zbor

(*Orestu*)

Ah, žalim tebe, voda će te sveta
sad kapljama rositi
i krv okrvaviti.

Orest

Tu žalit ne treba. Sad zbogom, strankinje!

Zbor

(*Piladu*)

A tebe, mladiću, zbog sudbe sretne
svom domu na prag
ti nogom ćeš stupiti.

Pilad

Zavidjet nemoj tom kom ginu najdraži.

Zbor

Oh, povratka li strašna!
Joj, joj, propao si!
Jao, jao!
Kome od vas je teža bol?
Koleba mi se srce sumnjama
da l' tebe prije žaliti il' tebe.

Orest

Da l' isto misliš, bogova ti, Pilade?

Pilad

Pa ne znam: pitanje me tvoje zbunguje.

Orest

Tko ta je djevojka što srcem helenskim
o jadima pod Trojom nas je pitala,
o povratku Helena i o Kalhantu,
vještaku ptičjem, pa još o Ahileju.
I kako žali bijednog Agamemnona,
za ženu, djecu pita! Rodom Argivka
bit mora, jer inače ne bi nikada
to pismo slala niti bi nas pitala
ko netko kom je ista s Argom sudbina.

Pilad

Ti prêteče me ponešto u mislima.
Tek jedno: ta za jade dvora kraljevskog
zna svatko tko i malo svijetom kreće se.
Al' druga meni glavom hita misao.

Orest

A što? Podijeliv je, ti bolje sudit ćeš.

Pilad

Sramota je da živim pošto umreš ti:
kad s tobom plovljah, s tobom je i meni mrijet.
Ta kukavicom, nitkovom će zvat me svi
u Argu i po gudurastoj Fokidi.
O meni svi će mislit, jer su zlobnici,
da izdavši te sam se kući vratih živ
il' da te ubih sred propasti doma tvog
smrt snjuć ti rad tvoga trona kraljevskog
jer baštinicom sestrom ti oženih se.
Jest, tog se bojim, toga ti je mene stid
i zato moram s tobom skupa umrijeti
i pod nož pasti, u vatri izgorjeti,
jer prijatelj sam tvoj a strah me prijekora.

Orest

Ta šuti: svoj ču teret morat podnijet sam.
Kad jednu žalost trpjet moram, neću dvije.
A što si tugom i sramotom nazvao,
to na me past će ako supatniku svom
smrt spremim. Život skončat za me nije zlo
kad bogovi mi čine to što čine mi.
Ta ti si sretan, dom ti je bez jada, čist,
dok moj je proklet i ispunjen nesrećom.
Ti živ sa sestrom mojom što za ženu je
ja tebi dadoh rađaj sebi potomstvo,
da ime moje živi i dom očinski
bez djece da ne zatre mi se nikada.
Pa idi, živi, stan ti bio očev dom!
Kad dođeš u Heladu i Arg viteški,
tom desnicom te tvojom ovo zaklinjem:
hum naspi mi i grobni stavi spomenik,
nek' sestra suzom kvasi, kosom kit i grob!
I javi da me neka smaknu Argivka
na žrtveniku gdje je moja pala krv.
Ti sestru moju nikad ne zanemari
jer vidiš da je pust i prazan očev dom!
Sad zbogom! Najdraži si bio prijatelj,
u lovnu drug i u mojoem odrastanju,
što silno breme mog si jada ponio.
A Feb me, premda prorok, laži prevari:
daleko me je od Helade želio
odmamit jer ga proroštva je prvog stid.
Sve svoje dadoh mu i riječi poslušah,
umorih majku - a sad i sām pogibam.

Pilad

Svoj grob ćeš imati; a sestre postelju
ja zanemarit neću nikad, jadniče.
I mrtav još ćeš draži bit mi nego živ.
Al' božje još te ne uništi proroštvo
pa makar ti već blizu smrti stajao.
Al' često, često se u teškoj nevolji
i nagli obrat slučajem zna desiti.

(Izlazi Ifigenija.)

Orest

Daj šuti! Febova mi riječ ne koristi;
jer žena eno već iz hrama izlazi.

Ifigenija

(slugama)

Vi odlazite, idite, priredite
unutra što za žrtvu treba žrecima.

(Sluge odlaze.)

Mog pisma, stranci, mnögolisnog, savitog
sad evo! Što pak osim toga želim ja,
to čujte! Isti nije čovjek nijedan
u jadu i u nadi kad ga mine strah.
Stog bojim se da taj će, kući vrativ se,
sve ove moje zanemarit poruke
što to ih pismo treba odnijeti u Arg.

Orest

Što hoćeš? Što se tako uznemiruješ?

Ifigenija

Nek' tu mi se zakune da će odnijeti
u Arg taj list i predat mojim dragima.

Orest

A hoćeš li se i ti njemu zakleti?

Ifigenija

Da što ću činiti il' neću činiti?

Orest

Iz divlje zemlje da ćeš živa pustit ga.

Ifigenija

Dakako; kako bi inače javio?

Orest

A hoće li ti vladar to dopustiti?

Ifigenija

Nagovorit će ga; ovog³² nà brod pratit će.

Orest

(*Piladu*)

Zakuni se! (*Ifigeniji*) Ti svetu kletvu kazuj mu!

Ifigenija

(*Piladu*)

Mom rodu kazuj da ćeš predat ovaj list.

Pilad

Tvom rodu kažem da će predat ovaj list.

Ifigenija

A ja će te od Simplegada spasiti.

Pilad

Pa koji bog je svjedok tvojoj zakletvi?

³² Pilada.

Ifigenija

Artèmida: u njenom hramu služujem.

Pilad

A meni nek' je vladar neba, višnji Zeus.

Ifigenija

No pogaziš li riječ i mene prevariš?

Pilad

Ne stigao kući! A ne spasiš li me ti?

Ifigenija

U Arg ja nikad živa nogom stupila!

Pilad

No počuj sada što smo previdjeli mi.

Ifigenija

Al' za riječ dobru kasno nije nikada.

Pilad

Dopusti izuzeće: nastrada li brod
i pismo s tovarom u more potone
te nestane ga, ja tek život spasim gol,
tad zakletva da ova više ne vrijedi.

Ifigenija

A znaš li što ču? Ima za sve neki lijek.
Sve što u ovom pismu je zapisano
ja reći ču da možeš javit mojima.
Tad sigurno je sve: ne izgubiš li list,

on sam bez riječi poruku će javiti;
al' ako pismo to u moru nestane,
svoj život spasiv, riječi moje spasit ćeš.

Pilad

I za se ko i za me dobro rekla si.
Pa kazuj kom to pismo treba nositi
u Arg i koju ono nosi poruku.

Ifigenija

Agamemnonovu Orestu ćeš javiti:
"To žrtva aulidska ti Ifigenija
još živa javlja, premda za vas mrtva već."

Orest

A gdje je ona? Mrtva zar je uskrsala?

Ifigenija

Pa ja sam koju gledaš; ne prekidaj me:
"U Arg me, brate, vodi dok sam živa još!
Iz divlje zemlje i od žrtvenika me
ti božjeg spasi na kom strance ubijam!"

Orest

A što da reknem? Sanjamo l' mi, Pilade?

Ifigenija

"Il' postat ču prokletstvo domu tvojemu,
Oreste!" - da ime, dvaput čuvši, upamtiš.

Orest

O bozi!

Ifigenija

Zá me bogove što prizivaš?

Orest

Ah, ništa. Nàstavi! To misli lutaju.

(Za sebe.)

Kad stanem tebe pitat, nećeš vjèrovat.

Ifigenija

"Artèmida me", kaži, "spasi, koštu
podmetnuv za me, nju žrtvòva otac moj
u mene misleć da zabada oštricu.
I amo prëseli me." Evo pisma tog!
A to je u njem zapisani sadržaj.

Pilad

Ti lakom si me zakletvom obvezala
i sama zaklev se; pa zato odmah ču
izvršit ono na što sam prisegnuo.
Gle, pismo nosim, predajem ti, Oreste;
od ove tvoje sestrice je rođene.

Orest

Pa primam: pustiv pismo presavijeno,
taj zanos prvi neću crpst u riječima.
O predraga mi sestro, sav prenèražen
nevjerujućom rukom ipak grlim te
pun radosti kad doznah stvari čudesne.

(Zagrlji je.)

Zbor

Ej, stranče, svećenicu božju kaljaš ti
kad ruku oko svete halje ovijaš.

Orest

O sestro, istog oca Agamemnona
ti dijete, nemoj se odmicat, brata svog
kad imаш kom se nikad nisi nadala.

Ifigenija

Ja tebe? Svoga brata? Prestat nećeš li?
U Argu i u Naupliji sad živi on.

Orest

Ne, nije tamo, nesretnice, taj tvoj brat.

Ifigenija

Zar Lakonka Tindarejevka rodi te?

Orest

Od Pelopova sina sinu rodih se.

Ifigenija

Što kažeš? Gdje su tebi za to dokazi?

Orest

Dakako: pitaj što o domu očinskom!

Ifigenija

Ti dakle kazuj meni, slušat ču te ja.

Orest

Pa prvo kazat ču što čuh od Elektre.
Za svađu Atrejevu sa Tijestom znaš?

Ifigenija

Da, znam; zbog janjeta je zlatnog nastala.

Orest

A pamtiš da si to u tkanje utkala?

Ifigenija

Najdraži, srcu mom se blizu primičeš.

Orest

I sunčev bijeg na slici si prikazala.

Ifigenija

I to sam tankim nitima izatkala.

Orest

U Aulidi ti mati kupelj spremila?

Ifigenija

Znam: sjajni pir mi nije to uskratio.

Orest

Pa još: zar nisi majci kosu poslala?

Ifigenija

Da, kao spomen grobu mjesto tijela svog.

Orest

Ko znak što sâm ga vidjeh ovo kazat ēu:
u domu staro kopljé djeda Pelopa -

u Pizi, njim zamahnuv, steće djevojku
Hipodámiju a pògubi Enòmaja, -
u tvojoj skrito djevojačkoj sobici.

Ifigenija

Moj predragi, da, samo to si, predrag si,
Oreste, žuđena te imam,
iz domovine, dragi,
iz mog si Arga došao.

Orest

A i ja tebe, mrtvu, kako misle svi.
I suza - tuga s radošću pomiješana -
gle!, vjede tebi a i meni natapa.

Ifigenija

Ko čedo sitno, sitno ja te ostavih
u domu dojilji na rukama.
O, sudbo sretnija no može kazat riječ!
Što da kažem? Preko čuda, neiskazive
dogodiše se stvari te.

Orest

A odsad jedno s drugim sretni bili mi!

Ifigenija

Veselje čudno, drage, nađoh ja,
a strah me da iz ruku ne utèče mi
i k nebu vine se;
o, ognjišta kiklopska,³³ domovino,
Mikeno draga!
Za život hvala i za hranu hvala ti,
što iste krvi brata miloga,
to sunce doma mog si ti othranila.

³³ Zidine Mikene nazivane su kiklopskima zbog golemih kamenih blokova od kojih su ih, po priči, sagradili Kiklopi. Pojedini kamenovi teže i do 20 tona.

Orest

Po rodu mi smo sretni, al' po nesreći,
o, sestro, život nam je tužan postao.

Ifigenija

To jadna iskusih kad pod moj vrat
mač stavi otac srca okrutna.

Orest

Jao! Ne bjeħi onđe, ali ko da vidim te.

Ifigenija

Kad bez pjesme svadbene, brate,
u Ahilejev šator
na lažno su me vjenčanje vodili;
Uz žrtvenik suze su tekle i jauci odjekivali.
Jao, jao te vode tamo za čišćenje!³⁴

Orest

Plačem i ja zbog tog čina očeva.

Ifigenija

Bezdušna mi oca dade usud krut.
No jadi niču iz jada neprestano
odlukom božjom.

Orest

I bi, da svog si, jadna, brata smaknula.

³⁴ Vode kojom su je pokvasili kad su je žrtvovali. Domamili su je u tabor u Aulidi obećanjem da će je udati za Ahileja, a stvarno da njezinom žrtvom ishode povoljan vjetar za pohod na Troju. O tome u Euripidovoj *Ifigeniji u Aulidi*.

Ifigenija

Jao zbog moga nedjela!³⁵ Prihvatila sam se
strašna čina, o moj brate! Za dlaku si
izmakao bogumrskoj propasti od moje
iskrvavivši ruke!
Kakav li će tome biti kraj?
Kakva li će me sudba još zadesiti?
Kakvo li ću sredstvo naći
da te iz ove zemlje, od umorstva pošaljem
u očinski Arg
prije nego mač tvojom se krvi
omasti? To ti je zadaća, jadno srce,
da nađeš rješenje.
Zar suhom zemljom, ne na lađi,
nego hrlim nogama
kreneš li kroz divlja plemena
i neprohodnim putima, smrt će te dostići?
Pa ipak, kroz tamnoplave hridi, uski tjesnac morski,
dalek je i dugačak za bijeg put.
Jadne, jadne li mene!
Koji će bog ili smrtnik, nesretniče,
ili sretni slučaj utrti sretnu stazu za nas,
za dvoje preostalih Atrida,
kao oslobođenje od jada?

Zbor(ovođa)

To čudo pravo i neiskazano ću
razglasit, jer ga ne čuh tek, već vidjeh baš.

Pilad

Drug druga starog, Oreste, kad ugleda,
tad priliči da rukama se zagrle.
Al' pusti tugu pa na ono prijeđi sad
na koji način naći ćemo dični spas
izišavši jz ove zemlje barbarske.
Jer mudar čovjek neće sreću pustiti
da izmakne mu zbog užitka drugoga.

³⁵ Što je htjela žrtvovati vlastitog brata.

Orest

Baš dobro! Ali za to, mislim, brine se
i sreća skupa s nama; a kad trudiš se,
i bog ti pruža uvijek pomoć dvostruku.

Ifigenija

Al' nimalo me vi odvratit nećete
da ne pitam za sudbu, život Èlektrin.
Sve to će prije svega bit mi milo čut.

Orest

(Pokazuje na Pilada.)
Ko žena ovog život sretan provodi.

Ifigenija

On odakle je rodom? Čiji li je sin?

Orest

Za oca ima Fočanina Strofija.

Ifigenija

Zar kćeri Atrejeve sin je, rođak moj?

Orest

Jest, bratućed je, jedini moj vjerni drug.

Ifigenija

Još nerođen kad otac me žrtvovao.

Orest

Bez djeteta bì neko vrijeme Strofije.

Ifigenija

O zdravo, mužu moje sestre rođene!

Orest

Da, i moj spasitelj, a nije rođak tek.

Ifigenija

Za strašan čin na majci otkud hrabrosti ti?

Orest

O tome šutimo! Osvetih oca svog.

Ifigenija

A što je razlog da je muža ubila?

Orest

Ma pusti majku! Nije tebi lijepo čut.

Ifigenija

Već šutim. Gleda li u tebe sada Arg?

Orest

Menělaj vlada. Ja sam prognan ödande.

Ifigenija

Naš stric - on domu tužnom čini nasilje!

Orest

Ne! Strah me prògoni svud od Erinija.³⁶

Ifigenija

Na žalu zato te kao luda vidješe?

Orest

To nije prvi put da svijet moj vidi jad.

Ifigenija

Da, božice zbog majke su te mučile.

Orest

U usta mi ugurav uzdu krvavu.

Ifigenija

A zašto ovoj zemlji ti si krenuo?

Orest

To Febovo naredilo je proroštvo.

Ifigenija

U koju svrhu? Smije li se reći to?

Orest

Da, reći ću. Ovako jadi počeše.
Kad majčin zločin, o kom šutim, rukom ja
osvetih, potjerom me stalnom tjerahu

³⁶ Strašnih božica osvetnica krvnih zločina.

Erinije na bijegu, sve dok Loksija³⁷
ne skrenu najzad u Atenu korak moj,
da s bezimenim božicama³⁸ sudim se.
Sud sveti tu je; njega Zeus ustânovi
kad Ares ruke krvlju je okaljao.³⁹
Kad tamo dođoh, prijatelj me nijedan
ne prîmi rado jer sam mrzak bozima.
Ko sâžali se, prostrije mi napôse stol,
pod jednim istim makar bili krovom mi,
i sa mnom nitko ništa ne razgovara
nit' jelo, piće hoće sa mnom dijeliti,
već svakom vina vlastit vrč napunivši
svi podjednako, iz njih piju veselo.⁴⁰
Prekoriti ih za to nisam želio
pa šutke trpjeh praveć se da nè vidim.
Uzdisah teško jer sam majku ubio.
Sad čujem da je moj jad za Atenjane
svetkovina i da još živ je običaj
da Pàladin puk svetkuje dan vrčeva.⁴¹
A kada dođoh na brežuljak Aresov,
tu pred sud stadoh: jedno mjesto uzeх ja,
a drugo najstarija od Erinija.
Teretila me tužba za krv majčinu,
a spasilo me svjedočenje Febovo.
Atene⁴² ruka jednak nađe glasa broj;
pobijedih na tom suđenju za ubojstvo.
I koje presudi se toj pokoriše,
u svetištu do suda se udomiše;
Erinije pak što se ne pokoriše
u trku neumornu mene gonjahu
sve dok na sveto Febovo se vratih tlo
i, posteć, bacih se pred hramom ničice
te zakleh se da život tu ču skončati
ne spasi li me Feb, moј upropastitelj.
Tad s tronoga se zlatnog začu Febov glas
i ovamo me posla, s neba pali kip
da uzmem te ponèsem zemljji atenskoj.

³⁷ Jedno od drugih imena za Apolona.

³⁸ Iz straha nisu voljeli Erinije spominjati po imenu.

³⁹ Ares je ubio Posejdonova sina Halirötija i sudilo mu se na Areopagu ili Aresovu brežuljku, a to je bio i naziv sudišta.

⁴⁰ Nisu svima nalijevali iz istog vrča, nego je svaki imao pred sobom svoj.

⁴¹ Misli se drugi dan svetkovine Antesterija, "Dan vrčeva".

⁴² Božice Atene. Radi se o sadržaju Eshilovih *Eumenida*, kad je pri jednaku broju glasova za i protiv Oresta odlučio Atenin glas.

Kad dakle reče da će to nam biti spas,
pomòzi! Kip ugrabimo li božičin,
mom ludilu će biti kraj; tad tebe ču
na lađi u Mikenu hitro vratiti.
Al' ljubljena mi, draga sestrice,
dom očinski svoj spasi i izbàvi me!
Jer i ja i rod Pelopov smo propali,
nebeskog kipa ako ne domògnem se.

Zbor(ovođa)

Uskipje neki strašan gnjev od bogova
i Tantalov rod goni on kroz nevolje.

Ifigenija

Još prije tvoga dolaska sam žudjela
u Čarotići, tebe, brate, vidjeti.
Što i ti želim: jada tvog te riješiti
i bijedni dom svoj očinski obnoviti
ne ljuteći se više na svog krvnika.⁴³
Od krvi tvoje ruke čiste imat ču
i dom ču spasti; ali kako skriti se
od božice? I kralja bojim se kad on
bez kipa prazno vidi ovo podnožje.
Smrt kako izbjegće? Što će bit mi izgovor?
Al' izvrši l' se sve u jedan isti čas
te kip poneseš i na ljepokrmoj me
povedeš lađi, lijep će bit pogibli kraj.
Bez te slobode⁴⁴ ja ču ovdje umrijeti.
No ako ti ostvariš sretan povratak,
odustat neću, makar smrt me čekala,
da spasim te: muškarac umre l' u kući,
za njim se žali, a za ženom nikada.

Orest

Ubilcem i tebi i majci neću bit!
Ta dosta je i njena krv. A s tobom bih
i živjet želio, i smrt podijelio.
Pa vodit ču te, ne padnem li ovdje sam,

⁴³ Na oca.

⁴⁴ Po drugima: bez toga kipa.

u Arg il' tu ču s tobom mrtav ostati.
Al' čuj što mislim: da se tome protivi
Artēmida, bi l' rekao mi Loksija
kip božičin nek' nosim u grad Pàladin
i lice tvoje vidim? Sve povezavši
sad to, ja povratku se nadam sigurnu.

Ifigenija

Al' kako bismo mogli smrти uteći
i uzeti što želimo? Jer opasan
naš povratak je: o tom treba vijećati.

Orest

Pa možda bismo mogli kralja ubiti?

Ifigenija

To strašno je da smakne gost domaćina.

Orest

Za tvój i mój spas treba se odvažiti.

Ifigenija

Ne mogu - premda tvoju hvalim srčanost.

Orest

Što ako bi me u tom hramu sakrila?

Ifigenija

Iskòristivši mrak da mi umaknemo?

Orest

Za krađu noć je dobra, svjetlo istini.

Ifigenija

Al' straža je u hramu: opazit će nas.

Orest

Joj, propali smo! Kako da se spasimo?

Ifigenija

Ja mislim da se nove sjetih zamisli.

Orest

A kakve? Daj priopći da je i ja znam!

Ifigenija

To ludilo će tvoje bit mi izgovor.

Orest

Dovitljive su žene u lukavstvima.

Ifigenija

Argivcem ču te nazvat, majke ubilcem -

Orest

Koriste l', ti se služi mojim jadima.

Ifigenija

- nedopuštena da si žrtva božici -

Orest

Ko uzrok što ćeš navest? Nešto slutim već.

Ifigenija

- da nečist si, a samo čiste žrtvujem.

Orest

Pa što će krađu kipa to olakšati?

Ifigenija

U morskoj vodi želim te očistiti.

Orest

U hramu još je kip zbog kog doplovismo.

Ifigenija

I njeg ču prati ko da si ga dirnuo.

Orest

A gdje? Na žalu gdje se pjeni morski val?

Ifigenija

Da, gdje ti lađu drži lanen konopac.

Orest

A hoćeš l' ti il' drugi tko kip nositi?

Ifigenija

Ja. Samo meni slobodno je taknut ga.

Orest

A kakva bit će Piladova uloga?

Ifigenija

Da okaljan je kao i ti, reći ču.

Orest

Od kralja krišom to il' javno radit ćeš?

Ifigenija

Nagovorit ču ga: to se ne da sakriti.

Orest

Na svaki način brodska vesla spremna su.

Ifigenija

Ti brini se da dobro podje ostalo.

Orest

(*pokazujući na kor*)

Još treba tek da one sve to sakriju.
Zamoli ih i riječima uvjerljivim
pridobij! Žena sućut zna pobuditi.
Tad drugo sve će možda dobro ispasti.

Ifigenija

O drage žene, u vas pogled upirem
i do vas sada stoji hoću l' sretna bit
il' propasti izgubiv mili zavičaj,
svog dragog brata, sestru svoju predragu.
Početak mojoj molbi nek je ova riječ:
mi žene smo i jedna drugoj odane
te zajedničke tajne znamo čuvati.
Sad šutnjom našem bijegu vi pomozite
jer vjeran jezik ukras je svog vlasnika.
Nas troje vidite na kušnji sudbine:
il' povratak u domovinu ili smrt.
A spasim li se, u Heladu spasiti
i tebe ču da sreću moju podijeliš.

Sad zaklinjem te desnicom i obrazom
i koljenima i u kući najdražim!
Što kažeš? Koja pristaje a koja ne?
Što veliš na to? Ako to mi odbiješ,
tad propala sam i ja i moj jadni brat.

Zbor(ovođa)

Bez straha, gospo draga, sebe spasavaj!
Ja šutjet ću o svemu što me moliš ti
a veliki mi Zeus nek' bude svjèdokom!

Ifigenija

Nek' blagoslov i sreća za to prate te!
(*Orestu i Piladu*)

Sad u hram uči tvoj je i tvoj posao,
jer uskoro će doći ove zemlje kralj
da pita jesu l' stranci žrtvovani već.

(*Njih dvojica odlaze u hram.*)

O časna, što si me u klancu aulidskom
od ubilačke ruke oca spasila,
i sad me spasi skupa s njime; inače
vjerovat nitko neće rijeći Loksije
zbog tebe; iz te zemlje podi barbarske
u Atenu; tebi naime tu ne priliči
boravit blažen grad kad stan ti može bit.

(*Odlazi u hram.*)⁴⁵

Zbor

Ti ptico, što povrh kamenih
hridi po pučini, zimorode,
tužnu pjesmu pjevaš,
glas razumljiv razboritima,
da tužaljkama oplakuješ neprestano mužjaka,
ja ti odgovaram
svojom žalobnom pjesmom, ja ptica bez krila,
čeznući za helenskim trgovima,
čeznući za onom sretnijom Artemidom

⁴⁵ Po drugima tek ovdje sve troje odlaze u hram.

koja prebiva uz brežuljak Kint
i palmu bujna lišća,
granati lovor
i svijetlozelenu mladicu svete masline,
draga Letinim trudovima,
uz jezero u krugove namreškane vode,⁴⁶
gdje milozvučni labud
pjesmom odaje poštu Muzama.
O bujne kaplje suza
što kapnuste na moje obraze,
kad poslije propasti naših kula
pođoh na neprijateljske lađe
kao plijen vesala i kopalja!
Prodana za zlato
u barbarski dođoh dom
gdje služim kćer Agamemnonovu
koja žrtvuje
božici lovkinji jelena
na žrtvenicima omašćenima krvlju Helena.
Zavidim sudbi onoga koji
jade nikad ne vidje. On u bijedi
ne klone jer je s njom odrastao.
Nesreća se u protivno okreće.
Ali težak je udes smrtnicima
kad ih zatekne nesreća posred sreće.
I tebe će, časna, argivska
gizdava lađa kući odvesti;
a voskom slijepljena svirala
gorskog Pana svirkom će
vesla poticati,⁴⁷
dok vidjelac Feb će te
ljupkim zvukom s lire od sedam žica
pjevajući sretno otpratiti u atensku zemlju.
Mene ostavivši ovdje samu,
hitat ćeš praćena šumom vesala,
dok će se jedra širiti
sprijeda na pramcu
o napetoj užadi
lađe koja hitro siječe vale.
O da mi je stupiti na sjajem okupano trkalište
kojim prolazi sunčev plamen!
O da mi je stići ponad ložnice mog doma
pa onda sklopiti hitra krila mog leta!

⁴⁶ Leta je Apolona i Artemidu rodila na otoku Delu pod maslinom i lovoram, na obali jezera, u blizini gore Kinta.

⁴⁷ Cijevi svirala, koje su davale takt veslačima, bile su lijepljene voskom.

O da mi je stupiti u kolo
kao gošći na otmjenu vjenčanju,
prebirući nogama ukrug
uz nizove dragih drugarica u igri
nadmećući se u ljupkosti
kao kad se u bujnoj raskoši
obilno pripremah za nadmetanje
ogrćući bogato izvezeni veo
i osjenjujući viticama obraz.

Četvrti čin

(Dolazi Toant s pratnjom.)

Toant

A gdje je doma ovoga čuvarica,
ta Helenka? Da l' strance je posvetila?
U tajnom svetištu da l' već ih liže plam?

(Dolazi Ifigenija s kipom u rukama.)

Zbor(ovođa)

Pa evo je! Sve, kralju, jasno će ti reć.

Toant

Što, kćeri Agamemnonova, sveti kip
na rukama sa postolja sad odnosiš?

Ifigenija

U trijemu, kralju, sad zadrži korak svoj!

Toant

Što zbilo se u hramu, Ifigenijo?

Ifigenija

Ne reci kletu riječ za ljubav bogova!

Toant

Baš čudan uvod priči! Reci jasnije!

Ifigenija

Uhvatiste mi, kralju, žrtvu nečistu.

Toant

Odakle znaš to? Ili tek naslućuješ?

Ifigenija

Kip božičin se sam okrenu unatrag.

Toant

Sam od sebe? Il' potres ga pomaknuo?

Ifigenija

Sam od sebe. I oči je zaklopio.

Toant

A što je uzrok? Okaljanost stranaca?

Ifigenija

To, ništa drugo. Strašan čin počiniše.

Toant

Zar ljude moje ubiše na obali?

Ifigenija

Ne, došli su sa ljagom krvi rodbinske.

Toant

A s kakvom? Obuze me želja dozнати.

Ifigenija

Ah, majku mačem zajedno su ubili.

Toant

O Apolone, ne bi to ni barbarin!

Ifigenija

Iz cijele su Heláde zato izgnani.

Toant

I zbog njih dakle kip iznosiš napolje?

Ifigenija

Na sveti zrak, da ljagu s njega očistim.

Toant

A kako si za ljagu strašnu doznala?

Ifigenija

Ispitah ih kad božji se okrenu kip.

Toant

Ko mudra kći Heláde sve si saznala.

Ifigenija

Baš sladak mamač srcu mi dobaciše.

Toant

Iz Arga da l' ti nešto lijepo javljaju?

Ifigenija

Da dobro mi je Orest, brat moj jedini.

Toant

Od radosti za dobru vijest da spasiš ih?

Ifigenija

I otac moj da živi i da dobro je.

Toant

Al' ti uz božićinu stvar si pristala?

Ifigenija

Da, mrzim svu Heládu što me ubila.

Toant

Pa reci što da radimo s došljacima?

Ifigenija

Poštivat treba običaje prijašnje.

Toant

Pa zašto mač i voda sad ne posluju?

Ifigenija

Al' prije očišćenjem njih ču oprati.

Toant

Da l' izvor-vodom ili morskom kapljicom?

Ifigenija

Pa more svako zlo će ljudsko isprati.

Toant

Tad svetija će biti žrtva božici.

Ifigenija

I svoju dužnost bolje ču izvršiti.

Toant

Ne dopire li baš do samog hrama val?

Ifigenija

Samoće treba; drugo još obavit ču.

Toant

Gdje god te volja. Tajne gledat ne volim.

Ifigenija

A moram i kip božičin očistiti.

Toant

Da, ako je oskvrnut smrću majčinom.

Ifigenija

Inače maknula ga ne bih s postolja.

Toant

Skrb tvoja i pobožnost baš je pravična.

Ifigenija

Znaš što još mi biti treba?

Toant

Tvoje je da kažeš to.

Ifigenija

Okovima veži strance!

Toant

Kamo će ti pobjeći?

Ifigenija

U Heléna nema vjere.

Toant

Sluge, hajd' po okove!

Ifigenija

I tuđínce nek' izvedu amo.

Toant

Tako biti će.

Ifigenija

Glave nek' im skriju plaštem.

Toant

Sunce da ne vidi to.

Ifigenija

Daj mi nešto svoje pratnje!

Toant

(Pokazuje neke sluge.)

Ovi će te pratiti.

Ifigenija

Pošlji nekog neka javi gradu.

Toant

Koju nesreću?

Ifigenija

Svi nek' ostanu u kući.

Toant

Da ne sretnu ubilce.

Ifigenija

Pogled njihov ljagu nosi.

Toant

(sluzi)

Podi i opominji!

Ifigenija

Osobito prijatelji -

Toant

Meni to si kazala.

Ifigenija

- nek' ne dolaze na oči!

Toant

Dobro zà grad brineš se.

Ifigenija

S pravom.⁴⁸

Toant

Jer te s pravom grad poštuje posvuda.

Ifigenija

A ti ostani pred hramom božici -

Toant

Da činim što?

Ifigenija

- čisti zubljom njenu kuću!

Toant

Čistoj da se vratiš ti.

⁴⁸ U rukopisima ovdje nedostaje Ifigenijina replika; postoji više pokušaja popunjavanja te praznine, a ovo je samo jedan od mogućih.

Ifigenija

A kad stranci van iziđu -

Toant

Što mi treba činiti?

Ifigenija

- plaštem tada oči zastril!

Toant

Da me krv ne òkalja?

Ifigenija

Čini l' ti se dugo čekat -

Toant

Što je tome krajnji rok?

Ifigenija

- nè čudi se!

Toant

Lijepo s mirom vrši službu božičju!

Ifigenija

Nek' po želji očišćenje bude to!

Toant

To molim ja.

(Toant odlazi u hram. Dovode Oresta i Pilada.)

Ifigenija

Gle! Već vidim strance sada gdje iz hrama izlaze
s božičnim nakitom i janjcima da krvlju krv
kaljajući òperem, i zublja sjaj i drugo što
nàredih da strance te i božicu ja òčistim.
Građanima kažem nek' se ùklone tom kaljanju.
Ima l' čuvar hrama ruke čiste još pred bozima,
ide l' tkogod brak sklopiti, trudna li je žena gdje,
bjež'te, mičite se da prokletstvo kog ne zàhvati!
Kraljice, o, Zeusa čedo i Latone, sperem li
s ovih krv i žrtvujemo l' kako treba, imat ćeš
čist dom, a nas sreća čeka: o drugome šutjet ću;
bozima tek sveznalim i tebi kažem, božice!

(Otiđe s Orestom i Piladom.)

Zbor

Lijep porod sin je Letin
kog u delskim dolovima
plodnim ona nekoć rodi,
zlatokoso to je čedo
kitari vješto, koje luku
sigurnome se veseli;
a ponese sina s morske
okružene hridi mati,
napustivši slavno mjesto gdje ga rodi,
na parnaski na vrhunac
što Bakhovom cikom ječi,
otkud teku silne vode,
gdje šarenih leđa, riđi
zmaj, golema zemlje neman,
pod lovorum sav u hladu,
čuva proročište zemno.
Još ko dijete, još u drage
majke naručaje skačuć,
ti ga, Febe, ubi svetog
domogav se proročišta;
na tronogu zlatnu sjediš,
neprevarljivu na tronu,
smrtnicima proročanstva
božanska udjelujući

iz svetišta tajanstvena,
susjed vrelu kastalijskom,⁴⁹
srce zemlje stan je tebi.
Kad Temidu, dijete Zemlje,
došav, Letin sin razvlasti
od svetoga proročišta,⁵⁰
Zemlja rodi noćne snove
i prikaze koje mnogim
smrtnicima kazivahu,
iz crnoga krila zboreć,
što je bilo i što bit će
po božanskoj po odluci;
iz zavidne ljutnje tada
porad kćeri Geja Febu
čast proročku tada ote;
hitro kralj na Olimp hita
i ručicu k ocu pruža
pitijski da dom mu riješi
srdžbe božje i prikaza.⁵¹
Nasmija se Zeus što sin
hitro dođe po čast zlatnu,⁵²
kimne glavom,
zaustavi noćne more,
smrtnicima on oduze
istinosne noćne sanje
i časti natrag
Loksiji vrati,
svim ljudima pouzdanje u riječ božju
kad sred vreve⁵³ sa prijestolja ona ječi.

⁴⁹ Vrelo na gori Parnasu.

⁵⁰ Izvorno je delfijsko prorocište pripadalo Temidi, kćeri Zemlje.

⁵¹ Noćnih snova koji naviještaju ljudima budućnost.

⁵² Ogromno blago Delfa bilo je na glasu.

⁵³ U Delfima je uvijek bilo mnoštvo posjetitelja.

Peti čin

Glasnik

(Pred hramom.)

Čuvari hrama, nadzirači žrtava!
Gospodar zemlje Toant kamo l' otide?
Rasklopiv čvrste dveri, iz tih dvorova
pozovite vladara zemlje napolje!

Zbor(ovođa)

A što je? - ako smijem pitat nezvana.

Glasnik

Mladića oba nestadoše s obzora!
Kći Agamemnonova to je smislila
da pobegnu iz ove zemlje uzevši
kip sveti lađi helenskoj u naručje.

Zbor(ovođa)

Što kažeš, vjerovat se nè da. Zemlje kralj,
kog vidjet želiš, baš iz hrama pohita.

Glasnik

A kamo? Saznat mora što se dògodi.

Zbor(ovođa)

Mi ne znamo, al' ti požúri sad za njím
da nađeš ga i njemu javiš novosti!

Glasnik

Pa evo kako nevjeran je ženski rod!
I vi ste u tom djelu sudjelovale.

Zbor(ovođa)

Zar lud si? Što će nama bijeg tuđinaca?
Što brže podi smjesta k dvoru kraljevskom!

Glasnik

Ne, neću, dok mi tkogod jasno nè kaže
unutra je li ili nije zemlje kralj.
Hej, otvarajte vi unutra brave sad
i gospodaru kažite na vratima
da ja sam javljajući hrpu nevolja.

(*Dolazi Toant iz hrama.*)

Toant

Tko diže viku tu pred hramom božice,
na vrata lupa da se bukom ori hram?

Glasnik

Od hrama ove tjerahu me lažima
da otišo si, a u hramu bio si.

Toant

Za kakvu dobit ili kakvu lovinu?

Glasnik

O njima ja ću kasnije. Što preče je,
sad počuj! Djevojka što bješe tu
uz žrtvenike, ona Ifigenija,
sa strancima iz zemlje ode ponijevši
kip sveti: prijevara je bilo čišćenje.

Toant

Što kažeš? Kakav zli je duh obuzeo?

Glasnik

Da spasi Oresta. Ti čudit ćeš se tom.

Toant

Zar Oresta kog rodi Tindareja kći?

Glasnik

Kog božica svom žrtveniku nàmijeni.

Toant

O čuda! Kako da to bolje nazovem?

Glasnik

Ne osvrć se na to nego poslušaj!
Promotri dobro pa, kad čuješ, razmisli
tuđince kako potjerom ćeš dostići.

Toant

Govòri! Dobro kažeš. Bijegu njihovu
put nije kratak: neće pobjeć kopljumu mom.

Glasnik

Kad stigli smo na strmu morsku obalu
gdje Orest krišom lađu je usidrio,
tad nama koji strance po tvom nalogu
u okovima vodili smo, nàredi
kći Agamemnonova da se maknemo
jer tajnu žrtvu čišćenja izvršit će
zbog koje dođe. Sama krenu s lancima
u ruci za tuđincima. Ja pòsumnjah,
al' to po volji tvojim bješe slugama.
No potom, samo da nas nečim zaslrijepi,
u sav glas čarajući pjevat započne
tuđinski napjev ko da pere krvni grijeh.
Kad sjeđasmo već dugo, nà um pade nam
da slobodni bi stranci mogli ubit nju

pa pobjeći. Al' bojeći se pogleda
na ono što je zabranjeno, sjedismo
bez riječi sve dok najzad reknu složno svi
da idu vidjet makar se ne dopušta.
Tu opazimo helenskoga broda trup
vesala spremnih, razapetih jedara;
pedeset tu mornara vesla drži već
na klupama; mladići stoje slobodni
bez okova pod krmom još na obali.
Tu pramac drže motke,⁵⁴ neki vješaju
o granik⁵⁵ sidro, drugi ljestve spremaju.
Na krmi žurno užad vuku rukama
i za tuđince sve do vode spuštaju.
Ne časeć časa, prijevaru čim vidjesmo
podmuklu, odmah pograbišmo strankinju
i užad te smo krmi krasnoj lađenoj
otkinut silom htjeli rudo s kormila.
I nasta vika: "Zašto kradom grabite
iz zemlje kip božanstva i svećenicu?
Pa tko i čiji si da nju nam otimaš?"
A on će: "Orest ja sam, znaj, i njezin brat,
sin Agamemnonov, i vodim sà sobom
sad sestru svoju što iz kuće nestade."
No svèjedno smo strankinju mi držali
i k tebi s nama poći smo je silili;
no udarci po licu teški padahu
jer mača nisu oni nì mi imali
pri ruci: šaka šaku je udarala;
i obadva mladića su u jedan mah
po rebrima nas nogom stali lupati
kad udovi nam klonuše od napora.
Brazgòtinama strašnima išaraní
na humak pobjegosmo, jedni krvavi
po glavi, drugi ranjeni po očima.
Na visu gore stojeć, s više opreza
mi borismo se, kàmenjem ih gadasmó.
Al' strelicama strijelci nas suzbijahu
na krmi i daleko potiskivahu.
Val strašan u to brod im kraju pritjera.
Mornari potonuća se uplăšiše.
Na svoje lijevo rame sestru ùprti
tad Orest, skoči ù more pa popne se
na ljestve, stavi je u lijepo natkrit brod

⁵⁴ Da se ne pomakne.

⁵⁵ Granik ili uha: grede koje su stršale s obje strane ratnog broda. Njima se nastojalo probiti trup neprijateljskog broda, a o njih se vješalo i sidro u plovidbi.

a s njome kip što jednom pade s neba nam,
kip kćeri Zeusove. A sred broda glas
odjeknu: "Pomorci iz zemlje hēladiske,
vesála latite se, nek' se pjeni val!
Jer imamo zbog čega negostoljubno
u more onkraj Simplegada dođosmo."
A oni kliknuše od srca veselo
i pljuskahu po vodi. Lađa, dok je još
u luci bila, išla je; al' izlazom
kad prođe, s valovima strašnim srazi se
te zapne: naglo silan vjetar návali
i krmu broda natrag stane tjerati.
A oni upriješe bez svaka uspjeha
jer brod je more opet kopnu tjeralo.
Kći Agamemnonova tad pomòli se:
"O Lete kćeri, daj iz zemlje barbarske
ti spasi me jer tvoja sam svećenica!
Heladi vrati me! Oprosti krađu tu!
Ko ì ti tvoga, ì ja volim brata mog."
Mornara pean⁵⁶ djevojčinu molitvu
ko pratnja slijedi dok su vješto veslima
po taktu golin mišicama mahali.
Sve više brod se hridima primìcao;
tad neki od nas u more zagaziše,
u pripremi su drugi omče držali
da bace ih. A ja ovamo pòhitah
da tebi, kralju, odmah javim tamošnja
događanja. Pa hajde, uzmi okove
i užad! Jer ne smiri li se pùčina,
za strance nema nade u spas nikakve.
Posédon, vladar mora, ne zaboravlja
još Ilij.⁵⁷ Pelopidima je protivnik
i sad će, mislim, sina Agamemnona
u ruke predat tebi i tvom narodu,
i sestruru njegovu što, žrtvu aulidsku
zabòravivši, izdade nam božicu.

Zbor(ovođa)

O jadna Ifigenijo, sa bratom ćeš
zaglávit dopavši u ruke vladarske.

⁵⁶ Svečana pjesma bogovima.

⁵⁷ Troju.

Toant

Hej, nà noge svi ove zemlje građani!
Na svoje konje uzde sad nabacite
pa hitro k žalu gdje vas čeka helenski
izbàčeni brod; s božićnom pomoći
pohvatat céte brzo ljude bezbožne.
A vi sad brze lađe u val spuštajte
da njih na moru il' na kopnu konjima
sad stignemo i s hridi strme bacimo
il' žive ih na kolje mi nabòdemo!

(*Zboru*)

A vas, što znale ste za ovu urotu,
ja kaznit éu kad nađem za to vremena.
A sada kad nas čeka hitan posao,
miròvati i časa gubit nećemo.

(*Hoće otici, ali se iznad pozornice pojavljuje Atena.*)

Atena

Ta kamo, kralju Toante, u potjeru
ti žuriš? Počuj riječi sad Atenine!
Progonit nemoj, nemoj vojsku dizati!
Po sudbinskome Loksijinu proroštvu
ovamo dođe Orest, gnjev Erinija
da izbjegne, da ù Arg vrati sestricu,
u moju zemlju da poveze sveti kip
te tako pòčine od muka sadašnjih.
To kažem tebi; Orestu pak, koga ti
na burnom moru uhvatit namjèravaš,
za ljubav meni već Posejdon smiruje
visòke valove i brod pospješuje.
Čuj, Oreste, sad ovu moju zapovijed -
jer premda nisi ovdje, čuješ božji glas:
sad putuj s kipom i sa sestrom rođenom!
Kad u Atenu stigneš bogom sazdanu,
tu mjesto je na krajnjoj međi Atike,
u susjedstvu krševitoga Karista,⁵⁸
a moj ga narod⁵⁹ svetim Halom naziva.
Sagradi ondje hram i u nj kip postavi;
nazovi ga po Tauridi i patnjama,

⁵⁸ Grad na obali otoka Eubeje nasuprot Atici.

⁵⁹ Atenjani.

Erinijama gonjen što ih prètrpi
po svoj Heládi. Odsad će Artèmidu
svi štovati ko božicu Tauròpolu.
Odredi zakon: kad god narod svetkuje,
za otkup one žrtve tvoje nek' se mač
uz grlo ljudsko primakne i pusti krv
rad posvećenja i rad časti božice!
A ti ćeš, Ifigenijo, u Brauronu⁶⁰
na svetim stubama joj bit svećenicom.
Tu umrijet ćeš i biti ćeš pokopana;
od fina tkanja halje će prinositi
ko žrtvu ti od žena što su umrle
u porodu.⁶¹ A ove žene Hèlenke
naređujem da kući, kralju, pošalješ
zbog srca plemenita. Tebe, Oreste,
na Aresovu već brežuljku⁶² spasih ja
kad glasove sam sudske izjednačila.⁶³
I odsad bit će zakon: jednak glasa broj
nek' tuženoga optužbe oslobađa!
Sad sestru svoju, sine Agamemnonov,
odvedi! A ti se ne ljuti, Toante!

Toant

Ateno kraljice, glas božji čuje l' tko
a nè sluša ga, nije zdrave pameti.
A ja na Oresta se, što je pobjego
sa svetim kipom, ni na sestru nè ljutim.
Zar korisno je s bozima se boriti?
S Artèmidinim kipom neka putuju
u svoju zemlju i nek' sretno smjeste ga!
Heládi sretnoj i te žene⁶⁴ poslat ću
jer tako nalaže mi tvoja zapovijed.
Pa spuštam koplje što na strance digoh ga
i puštam lađe, kako tražiš, božice.

⁶⁰ Grad na istočnoj obali Atike s malim dorskim hramom i tobožnjim Ifigenijinim grobom. Ondje su se svake pete godine slavile Brauronije popraćene nadmetanjima rapsoda.

⁶¹ Artemida je bila i božica poroda.

⁶² Areopagu (v. bilj. 38).

⁶³ V. bilj. 41. Atenin je glas spasio Oresta od osude. Ipak, tu nije sve posve jasno. Ako je sudaca porotnika bilo dvanaest, kao kod Eshila, onda je Atenin glas (ona je predsjedateljica suda) bio trinaesti. Valjda se u slučaju jednakog broja bijelih i crnih glasovnica (6 :6) računalo da Atena (simbolički) glasuje za oslobođenje optuženoga.

⁶⁴ Zbor.

Atena

Baš dobro. Usud vlada tobom, bozima.
Dunite, vjetri, u Atenu vozite
Agamemnonova sina! I ja poći ću
s njim čuvajući svoje sestre sveti kip.

(*Nestane je.*)

Zbor(ovođa)

S dobrom srećom podđite na put
sretni zbog svoga spasena života!
Palado Ateno, štovana i od besmrtnika
i od smrtnika,
učinit ćemo onako kako ti naređuješ!
Jer veoma radostan i neočekivan
glas doprije do mojih uši.
O presveta Niko,⁶⁵
život mi čuvaj i mene
bez prestanka ovjenčavaj!

⁶⁵ Božica pobjede.

Rječnik

Ahejci - jedno od grčkih plemena; naziv za Grke općenito

argivski - pridjev prema Arg

Atridi - sinovi Atrejevi, tj. Menelaj i Agamemnon

Aulida - grad u Beotiji (v. *Ifigenija*)

Bakho - Dioniz, bog vina i veselja; sin Semele i Zeusa

Dioskuri - sinovi Zeusovi i Ledini, Kastor i Poluks, simbol bratske ljubavi; poslije smrti postali su zvijezde

Elektra - kći Klitemnestre i Agamemnona, sestra Ifigenijina i Orestova

Enomaj - kralj u Eulidi na Peloponezu. Kćer Hipodarmiju obećao je proscu koji ga pobjadi na bornim kolima. Budući da je imao izvrsne konje, nikome to nije uspjelo. Na kraju ga je pobijedio Pelop, ali na prevaru. Prema jednoj verziji mita Enomaj je tada poginuo, a prema drugoj se ubio

Erinije - tri boginje osvete (Srde, rimski Furije)

Eubeja - drugi po veličini grčki otok, sjeverno od Atene, odvojen od kopna vrlo uskim kanalom

Eurota - rijeka na kojoj leži grad Sparta

Feb - Apolon, bog ljepote, medicine, glazbe i sunca

Fočanin - stanovnik Fokide, pokrajine u središnjoj Grčkoj, u kojoj je proročište Delfi

Hipodamija - v. *Enomaj*

Ifigenija - Agamemnonova kćer koju je ovaj žrtvovao. Sakupljene grčke lađe morale su čekati u Aulidi u Beotiji povoljan

vjetar za put prema Troji, jer se Agamemnon bio zamjerio Artemidi ubivši u lovnu njezinu svetu koštu, pa je Artemida zaustavila vjetar. Da bi ga oslobođila, tražila je od Agamemnona da žrtvuje svoju kćer Ifigeniju. On je to i učinio, obmanuvši je tako što joj je rekao da će je udati za Ahileja

Ija (Io) - djevojka u koju se zaljubio Zeus; ljubomorna Hera kaznila ju je tako da ju je po cijelom svijetu progonio obad

Kalhant - grčki враћ koji je savjetovao Agamemnonu da u Aulidi žrtvuje Ifigeniju

kitara (grč.) - žičani glazbeni instrument nalik na liru

Latona - v. *Leta*

Leta - majka blizanaca Artemide i Apolona, koje je rodila Zeusu

Leukoteja - božanski nadimak Ine, kćeri Kadmove i žene beotskog kralja Atamanata (v. bilj. 14)

Loksija - jedan od pridjevaka boga Apolona, u značenju "mračni" (jer je njegova proročica Pitija u Delfima izgovarala nejasna proročanstva); **Loksijina riječ** - delfsko proročanstvo

Nauplij - luka na Peloponezu u blizini Arga

Nerejke - Nereide, morske nimfe, pedeset kćeri Nereja i Doride; jedna od njih je i Tetida, Ahilejeva majka

Palada - pridjevak božice Atene

Pan - bog pastira i stada, s kozjim repom, rogovima i nogama, ljubitelj glazbe

Parnas - planina u Fokidi u središnjoj Grčkoj, okupljalište Muza

Pelop - sin Tantala, otac Atreja i Tijesta;

otac Tantal ponudio ga je bogovima kao hranu, zbog čega su mu se oni osvetili ("Tantalove muke"), a Pelopa oživjeli; po njemu je prozvan Peloponez; *Pelopidi* - potomci Pelopovi
Pilad - prijatelj Orestov, kasniji muž njegove sestre Elektre
pospješiti - ubrzati

Simplegade - dvije ogromne stijene na Bosporu, koje su se neprekidno primicale i razmicale, pa se između njih nije moglo ploviti jer bi se brod zgnječio. Prvi su uspješno kroz Simplegade prošli Jason i Argonauti, uz pomoć boga Posejdona, nakon čega su se stijene prestale pomicati
Strofije - fokidiski kralj, muž Agamemnonove sestre Anaksibije, koji je pružio utoчиšte Orestu

Tantalidi - potomci Tantalovi
Taurida - poluotok Krim na Crnom moru; *Tauropola* - Krimska, pridjevak božice Artemide

Temida - kći Urana i Geje, božica zakonitosti i pravednosti; gospodarica proročišta u Delfima prije Apolona

Tetida - morska nimfa, jedna od Nereida (v. *Nerejke*), Ahilejeva majka

Tijest - sin Pelopov, brat Atrejev (v. bilj 11)

Tindar - Ledin muž, otac blizanaca Kastora i Poluksa (Dioskura), te Helene i Klytemnestre

tronog zlatni - Apolonov atribut, simbol njegove proročanske moći, prema Delfskom tronošcu na kojemu sjedi proročica Pitija

vijek - uvijek

Zefir - bog zapadnog vjetra; zapadni vjetar

zublja - baklja

žrec - svećenik, враћ